

Slovo na úvod

Mesto Nová Baňa nadobúda už od svojho vzniku a neskôr v dôsledku zmeny zamestnania obyvateľov v jednotlivých obdobiach kríz v baníctve na okrajoch svoj typický charakter rozptýleného osídlenia. Lazy sa v tejto oblasti nazývajú Stále.

Rozdielne hospodárske zameranie obyvateľov mesta a osád zanechalo vplyv aj na spoločenskom postavení a živote ľudu. Rolnícke obyvateľstvo osád žilo a žije dnes svojráznym spoločenským životom. Moderný civilizačný proces prenikol aj sem, no úplne nepohltil množstvo krásnych ľudových zvykov a obyčají, ktorých tradícia zostáva živá a je aj mladšou generáciou čiastočne udržiavaná.

Mesto so svojimi osadami vždy poskytovalo priestor a dobrú živnú pôdu pre udomácnenie ľudovej piesne medzi tunajším obyvateľstvom. Ľudová pieseň v meste žila, mala tu svoj domov. Zaznievala počas práce na poli, pri kosbe lúk, sušení a hrabaní sena, pri výročných obradoch a bohatých zvykoch. Svojrázne boli zvyky okolo varenia lekváru, banického fašiangu, páračiek, pri zabíjačkovej večeri... Najvzácnejšou príležitosťou k spevu však bola tri dni trvajúca svadba. Večerami sa ozýval spev mládencov idúcich na zálety, často doprevádzaných šikovným gajdošom, prípadne harmonikárom. Ľudové piesne sa v meste nielen spievali, ale tiež aj tvorili, vznikali. Dokladom je množstvo piesní, v ktorých našli svoje miesto miestne topografické názvy : Zvonička, Háj, Sedlová skala, Hajles, Vršky, prípadne sa viažu na udalosti, ktoré sa odohrali iba v meste, alebo sa viažu na niektoré konkrétne osoby.

Starší zberatelia slovenských ľudových piesní sa viacej upriamili na rázovitejšie slovenské kraje Liptov, východné Slovensko, Orava, Turiec, Horehronie, nášmu regiónu nevenovali pozornosť.

Prvý, kto začal zbierať slovenské ľudové piesne v Novej Bani, bol náš národovec Štefan Volf - Kňazolíucky. Svoju zbierku zaslal J. Kadavému a K. Ruppeldtovi do Martina, z ktorej bolo potom 18 piesní uverejnených v druhom zväzku Slovenských spevov, vydaných v Martine v roku 1896. Druhé doplnené kritické vydanie vyšlo v OPUse v Bratislave. V šiestom zväzku z roku 1983 je uverejnená celá jeho zbierka v počte 93 piesní.

Vysokoškólak Ján Holý, rodák z Novej Bane sa v rokoch 1936-37 zapísal do „slovanského seminára „ u prof. Wollmana, ktorého zásluhou poslucháči dostávali na letné prázdniny štipendium 300 korún, a to na réžiu spojenú so zbieraním piesní, rozprávok a povestí. Do archívu „slovanského seminára „ odovzdal vyše 100 piesní a 15 rozprávok z Novej Bane.

V polovici šesťdesiatych rokov 20. storočia; sa zberu ľudových piesní v našom regióne Nová Baňa venoval mladý zaniatený hudobník Anton Budinský, tiež rodák z Novej Bane, ktorý zozbieral niekoľko sto piesní z tohto regiónu.

V tomto zborníčku ľudových piesni, ktorý vychádza pri príležitosti 650 - výročia povýšenia Novej Bane na slobodné kráľovské banské mesto, je výber piesní zo zbierok Jána Holého a Antona Budinského. Medzi dobou zberu jedného a druhého zberateľa je 30 rokov, z toho vyplýva aj rozdielnosť; zápisu piesne.

Pochopiteľne, že v zborníčku nemôžu chýbať banické piesne, veď jedno z najstarších povolání našich predkov bolo práve baníctvo. Piesne hovoria o ťažkej a namáhavej práci baníka, o neustálom strachu jeho rodiny, či sa živiteľ vráti živý zo šichty, všímajú si život baníka z viacerých stránok. Nie sú však ladené iba pesimisticky, naopak z mnohých vyžaruje i irónia a známy stredoslovenský humor a satira.

Našli tu svoje miesto aj piesne ľúbostné, svadobné, vojenské, pracovné, prekáračky, pijanské a ďalšie piesňové žánre, mnohé z nich silne podfarbené v žartovnom tóne. Výber bol urobený tak, aby odrážal mnohostranný život tunajšieho ľudu. Žiaľ, dnes sa už v Novej Bani spieva menej ako kedysi. Škoda by však bolo prekrásnu ľudovú pieseň nechať pomaly odumierať a zahynúť. Ochudobnili by sme tak seba ako aj generácie, ktoré prídu po nás o dedičstvo, ktoré nám zanechali naši predkovia a uchovali naši rodičia.

Verím, že tento zborníček piesní splní svoj ušľachtilý cieľ a zachová našu novobanskú ľudovú pieseň pre ďalšie generácie.

PhDr. Jozef Hindický

Pod'akovanie

Touto cestou sa chcem poďakovať všetkým spevákam, spevákom, vedúcemu folklórnej skupiny J. Budinskému a najmä pánovi Jánovi Holému, Jozefovi Hindickému i nemenovaným, ktorí prispeli pri tvorbe tohto zborníka.

Zároveň dúfam, že zborník prispeje k udržiavaniu a rozvíjaniu piesňovej kultúry v regióne, z ktorého vyšiel, a ktorému patrí.

A. Budinský

Anton Budinský

Ľudové piesne z Novej Bane a okolia

Vydavateľ: Artmedia - pre potreby Mestského úradu v Novej Bani

1995